

AANTEKENINGEN OVER DE OOSTELIJKE BEGRENZING VAN HET DRENTSE DISTRICT

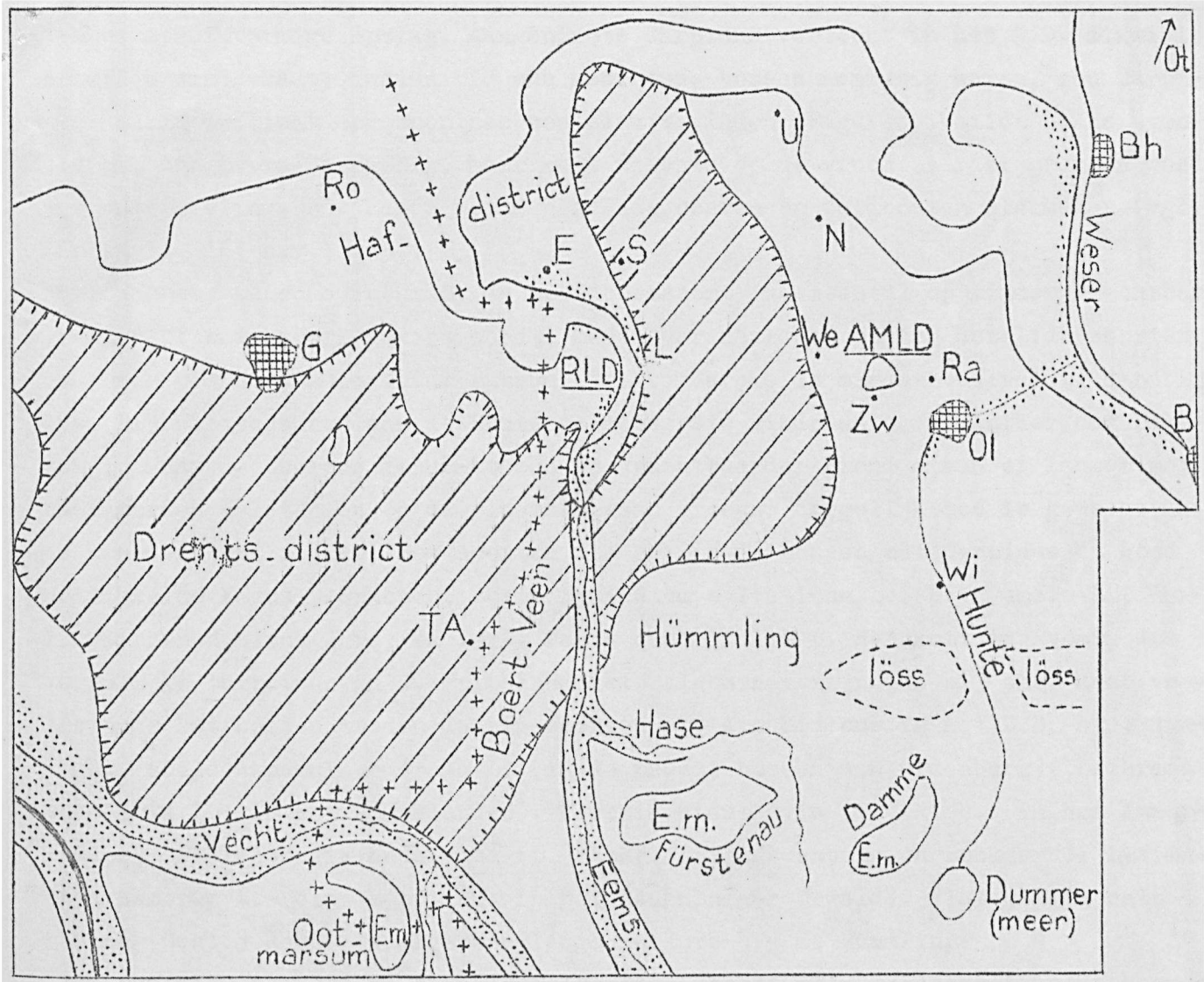
(ontv. 17 Dec. 1956)

De Nederlandse rijksgrens is geen floristische scheidingslijn en daarom kan men zich afvragen hoever de plantengeographische districten van Nederland, onderscheiden door Van Soest (1929, 1952), zich over die grens uitstrekken. Vanuit dit gezichtspunt heb ik mij bezig gehouden met de begrenzing van het Drentse District (D.D.).

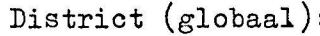
Calluna-Erica-heiden (op zand- en veengronden) noemt Van Soest (1952) voor het D.D., evenals voor de Gelderse en Kempense Districten, het meest kenmerkend. In het D.D. spelen, naast atlantische, de noordelijke soorten een belangrijke rol, die in het Gelderse D. minder wordt en in het Kempense D. nagenoeg onbetekend is. Ook over onze rijksgrens in Nieder-Sachsen zijn deze heiden met dezelfde soorten als in ons D.D. kenmerkend, hoewel zij daar evenals bij ons in een snel tempo verdwijnen. Vele van onze heide- en veenplanten worden daar ook reeds zeldzaam of zijn uitgestorven, zoals *Lycopodium selago* L., *Lobelia dortmanna* L., *Parnassia palustris* L., *Scorzonera humilis* L., *Saxifraga hirculus* L.; *Carex aquatilis* Wahlenb. is in 1955 ook in Oost-Friesland gevonden (A. Neumann, in brief meegedeeld). *Cirsium dissectum* (L.) Mill. zou 200 jaar geleden begonnen zijn uit het D.D. naar O.-Friesland op te dringen en heeft nu de Jade bereikt.

Eerst bij Oldenburg begint de flora van heiden en venen duidelijk te veranderen. Bij Oldenburg groeide vroeger *Ledum palustre* L., die verder ten oosten van de Elbe meer voorkomt. *Vaccinium uliginosum* L. en *Arctostaphylos uva-ursi* L. komen in het Hunte-gebied voor en worden evenzo naar het oosten algemener (laatstgenoemde heeft echter ook een vindplaats in de Hümmling, plm. 25 km ten oosten van Ter Apel). *Cornus suecica* L., bij ons op twee plaatsen standhoudend, was omstreeks 1900 om het Zwischenahner Meer nog talrijk en komt daar, alsook bij Upjever en Neuenburg, nog voor. *Carex caryophylla* Lat. en *C. montana* L. treden ten oosten van de Weser op en *C. ericetorum* Poll. wordt daar algemener. *Cyperus fuscus* L. en *C. flavescens* L. kwamen vroeger bij Oldenburg-Rastede voor. *Lycopodium complanatum* L. heeft in het Hunte-gebied ten zuiden van Oldenburg nog vele groeiplaatsen. *Rubus chamaemorus* L. had tot voor kort twee groeiplaatsen in het veen in de buurt van Rastede.

Hoewel *Pinus sylvestris* L. op het veen wel als natuurlijk beschouwd wordt (ook de var. *rubriflora* Buch.), zijn de coniferenbossen in Nieder-Sachsen evenals bij ons aangeplant. Op de zure humus in de oudere dezer bossen hebben zich ook daar plaatselijk gevestigd *Goodyera repens* L., *Linnaea borealis* L., *Lycopodium annotinum* L., *Pyrola uniflora* L. (bij ons vroeger bij Appelsga); voorts *P. secunda* L. (Upjever, Hase-gebied), *Chimaphila umbellata* (L.) Nutt. (van 1905-1934 een vindplaats bij Westerstede in het Ammerlandse).

Het Drentse District.

Grenzen van het Drentse District (globaal): Rijksgrens: + + + +

Fluviatiel beïnvloed: E.m.: eindmoraine.

AMLD: Ammerland, B: Bremen, Bh: Bremerhaven, E: Emden, G: Groningen, L: Leer, Nt. Neuenburg, Ol: Oldenburg, Ot: Otterndorf, Ra: Rastede, RLD: Reiderland, Ro: Roo-deschool, S: Simonswolde, TA: Ter Apel, U: Upjever, We: Westerstede, Wi: Wildeshausen, Zw: Zwischenahn (met meer).

In de boomflora beginnen veranderingen zich duidelijk af te tekenen in het Ammerlandse, dus al westelijk van Oldenburg, en naar het zuidoosten in de Hümmling. Daar treden *Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl. en *Carpinus betulus* L. op natuurlijke wijze op, d.w.z. dat zij kennelijk als soort ongewild aangeplant zijn, terwijl ze westelijker of geheel ontbreken of kennelijk incidenteel met opzet zijn aangeplant. *Carpinus* komt in de aangegeven gebieden en verder oostelijk en zuidelijk steeds veelvuldiger voor, b.v. in het Neuenburger "Urwald" resp. de Hümmling, maar steeds onder beschutting van eiken en/of beuken, vaak ook als

dichte struikvormige opslag. Aangeplante *Carpinus* vertoont in het D.D. dikwijls ernstige windschade; indien bij ons meer oude bossen aanwezig waren, zou *Carpinus* daarin wellicht ook spontaan een plaats vinden. *Fagus sylvatica* L. is evenals bij ons overal aanwezig, maar komt slechts op de vruchtbaarder gronden goed tot ontwikkeling; ook *Fagus* wordt naar het oosten en zuidoosten algemener (vgl. Firbas II, 167 e.v., 145).

Wanneer *Quercus robur* L. de hoofdboomsoort is, meestal op minder vruchtbare gronden of waar sterk gekapt wordt, komen ver naar het oosten dezelfde soorten voor als bij ons. *Melandrium rubrum* (Weig.) Garcke is minder veelvuldig dan bij ons. Bij Wildeshausen aan de Hunte is de eerste vindplaats van *Anthericum ramosum* L. Waar de *Quercus robur*-bossen op vruchtbaarder grond staan of langer met rust worden gelaten en op de plaatsen waar vroeger dergelijk bos is geweest, is de kruidenflora rijker, met soorten die ook in de bossen met *Carpinus* en goed ontwikkelde *Fagus* voorkomen, zoals *Equisetum sylvaticum* L., *E. hyemale* L., *Viola reichenbachiana* Jord. ex Bor., *Paris quadrifolia* L. Het komt mij voor, dat dergelijke terreinen in O.-Friesland iets algemener zijn dan bij ons. Maar verder naar het oosten treden daarin soorten op, die bij ons in het D.D. niet voorkomen, zoals *Asperula odorata* L. (in de meeste bossen van Oldenburg), *Lathraea squamaria* L. (in het Ammerlandse), *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. (in het Ammerlandse), *Wahlenbergia hederacea* (L.) Rchb. (bij Neuenburg en Bockhorn), *Lysimachia nemorum* L. (o.a. zeer veel in het Neuenburger Urwald). *Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb. is algemeen langs de Eems bij de Hümmling.

Dat naar het oosten en naar het zuiden steeds meer goed ontwikkelde bossen optreden, hangt ongetwijfeld daarmee samen, dat de bodemverheffingen groter worden en uit vruchtbaarder materiaal bestaan. Terwijl in het D.D. en in de aansluitende Geest van Nieder-Sachsen slechts vlakke ruggen van dekzand voorkomen, met als vruchtbaarste plekken ontkalkte leem, staat het Neuenburger Urwald op de vette, pleistocene Lauenburger Ton; ten zuiden van Wildeshausen is de grond duidelijk lössachtig, terwijl in het zuiden een reeks van tot meer dan 100 m hoog opgeschoven eindmoraines kernen van Tertiair vertonen, in de volgorde west-oost: heuvels van Ootmarsum-Uelsen, Fürstenau, Damme en Kellenberg. Maar ook de daarvoor liggende hogere verheffingen van de Geest, zoals de Hümmling, hebben reeds andere soorten.

Het is m.i. aan twijfel onderhevig, of het heuvelgebied van Ootmarsum - Uelsen nog tot het D.D. gerekend moet worden. Het op natuurlijke wijze voorkomen van *Carpinus* en planten zoals *Chrysosplenium oppositifolium* L., *Lysimachia nemorum* L., *Circaea alpina* L., *Monotropa hypopithys* L. (in 1956 door Mevr. J. Koops in licht dennenbos met eikenopslag bij het Springendal, al eerder bekend van Uelsen) wijst toch op een vrij sterke centreurope inslag, niettegenstaande

het noordelijk element er ook duidelijk is (b.v. *Montia fontana* L. ssp. f. var. f.)

Transgressie van de zee heeft ook in O.-Friesland veenmoerassen opgeleverd, die naar het noorden overdekt zijn met zeeklei. Deze kuststrook wordt door Van Soest (1952), voorzover op zijn kaart voorkomende, tot het Hafdistrict gerekend. De grens tussen Hafdistrict en D.D. is niet altijd scherp, doordat de oerstroombalen geleidelijk overgaan in verdrongen hoogveen (laagveen) en te midden van klei en veen zandopduikingen voorkomen. Bij de Dollard en langs de Eems gaat het Hafdistrict diep landinwaarts; het fluviatiel karakter van het Eemsgebied komt onder nog nader ter sprake. Verder oostelijk is het Hafdistrict veel smaller dan in Nederland. Reiderland heeft enkele bijzondere adventieven ¹⁾, nl. *Chenopodium ficifolium* Sm., *Ranunculus steveni* Andr. (ook wel beschouwd als ssp. van *R. acris* L.), *Coronilla varia* L., terwijl *Arctium tomentosum* Mill. evenals bij ons om de Dollard voorkomt. *Sanguisorba officinalis* L. is in O.-Friesland een karakterplant van het laagveen, evenals *Salix pentandra* L. *Ceratophyllum submersum* L. schijnt in het kleigebied vrij vaak gevonden te zijn. Uitgebreide moerassen vindt men in de oerstroombalen op de grens van beide districten; *Scrophularia alata* Gilib. is daar verspreid. *Cardamine amara* L. is in O.-Friesland eerst in 1943 gevonden, hoewel de plant in Z.-Oldenburg niet zeldzaam is.

E. W. Clason

(Wordt vervolgd)